

CĂRȚILE ELECTRONICE – CONTEXT ȘI DILEME

Mariana HARJEVSCHI,
director general, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

Abstract

The article explores a number of issues on ebook lending models applied in different countries. It also discusses the efforts of librarians in finding solutions for delivering ebooks for its users. The author cites different research resources and international guidelines to get a better picture of the situation on the market of ebook development and delivery.

Keywords: *electronic book, ebooks, libraries.*

* * *

Conținutul digital a devenit o componentă importantă a colecțiilor de bibliotecă în ultimele decenii. Până relativ nu de mult acesta se referea la bazele de date create sau abonate de către biblioteci și oferite în final utilizatorilor. Însă, dezvoltarea noilor produse electronice pe piața editorială, în mod special a cărților electronice în diverse formate (de ex., HTML, Adobe Portable, Kindle, iBook, ePUB, DjVu, DAISY), au provocat numeroase discuții, atât de ordin tehnic, privind furnizarea serviciilor de împrumut și livrare a documentelor către utilizatorii de bibliotecă, cât și juridice, referitoare la asigurarea confidențialității utilizatorilor și a drepturilor exclusive ale titularilor de drepturi de autor. Bibliotecarii se află în fața câtorva dileme: *primo* – ce cărți vor achiziționa bibliotecile și cum le vor oferi spre împrumut?; *secundo* – reticența editorilor: biblioteca intermediază pirateria?! Împrumutul electronic este o afacere directă a editorului, și nu a bibliotecii?!; *tertio* – responsabilitatea protejării confidențialității utilizatorilor: a bibliotecii, a furnizorului.

Mai multe organizații internaționale, printre care Federația Internațională a Asociațiilor Bibliotecare (IFLA), Asociația Americană pentru Biblioteci (ALA), Fundația Informații Electronice pentru Biblioteci (eIFL) și altele, și-au arătat îngrijorarea față de politica pe care și-au asumat-o editurile și distribuitorii de carte vis-à-vis de biblioteci. Deși piața cărților electronice în Republica Moldova este abia la început și nu se adresează bibliotecilor ca instituții potențiale de achiziție a acestor produse, devine iminent pentru comunitatea bibliotecară de a iniția demersuri privind elaborarea unor politici și mecanisme eficiente pentru industria cărților electronice.

Cartea electronică, deseori numită și *e-book (ebook)*, *carte digitală* sau chiar *e-ediție*, este o publicație în format electronic, ce include text, imagini sau pe ambele, citită pe calculator ori alte dispozitive portabile de lectură. Deși *Dicționarul Oxford al limbii engleze* definește cartea electronică ca fiind varianta unei cărți tipărite, aceasta poate exista, de asemenea, fără niciun echivalent imprimat, fiind editată doar digital. Avantajele sunt multiple, printre care: portabilitate, ușurința în folosire, economie de timp și bani, protecția mediului, durabilitate și spațiu mic de stocare.

Într-un studiu realizat în 2013, Book Industry Study Group menționează că piața cărților electronice este în creștere: dacă în 2011 preferau doar 16% de utilizatori, atunci în prezent numărul lor a crescut până la 23%. Același studiu anunță că procurarea cărților tipărite a scăzut din 2011, de la 72% până la 67% în 2013. Reticența editorilor de a colabora cu bibliotecile a fost resimțită la începutul anului 2010, pri-

mele biblioteci din Statele Unite ale Americii implementând cartea electronică încă din 2003. Un studiu realizat în 2011 de către BookRepublic cu privire la industria globală a cărților electronice a relevat că SUA le revin 18%, Asiei 2,2%, și Europei 1,1% din piața editorială a cărților electronice. Deși compania „Amazon” domină această industrie, constatăm doar șase edituri mari care și-au oferit disponibilitatea de a colabora cu bibliotecile: „Hachette”, „HarperCollins”, „Macmillan”, „PenGuin”, „Random House” și „Simon & Schuster”, inclusiv distribuitori precum „OverDrive”, „3M”, „Ingram” și „Baker & Taylor”.

Analizând preferințele utilizatorilor, Book Industry Study Group relatează că circa 60% din utilizatori preferă romanele de dragoste, aceștia fiind urmași de cei care optează pentru romanele de mister și polițiste – 50%. În comparație cu cele tipărite, în topul preferințelor utilizatorilor se află cărțile de bucate și cele de călătorie. Acest argument este confirmat de două studii: unul efectuat de Centrul Pew Internet Research, comunicând că de la 24% la 31% din utilizatori conștientizează că bibliotecile sunt instituții ce livrează carte electronică, și celălalt de ChangeWave’s, care arată că numărul deținătorilor de tablete și de alte echipamente ce permit lecturarea cărților a crescut de la 18% la 33%, chiar avansând și cifra de un milion de dolari cheltuiți pentru cadouri Kindles, Nooks, Ipad etc.

Editurile, alături de distribuitorii de carte din SUA și UE, se confruntă cu problema dezvoltării modelelor de afaceri care abordează foarte diferit cărțile electronice de cele tipărite, ceea ce influențează activitatea bibliotecilor. Dacă anterior achiziția de carte tipărită prin intermediul bibliotecilor presupunea epuizarea drepturilor asupra cărții procurate, aceasta rămânând în colecția bibliotecii pentru totdeauna, atunci, în mediul electronic, bibliotecile sunt afec-

tate, deoarece acestea nu pot intermedia împrumutul fără acordul editorilor.

Modelul propus de „HarperCollins” oferă ideea de a limita împrumutul până la 26 de ori utilizatorilor bibliotecii, ulterior propunând același titlu la un preț redus. Un alt model, sugerat de „Random House”, a fost de a mări prețul de două-trei ori pentru bibliotecii în comparație cu publicațiile tipărite, ceea ce le-a prins să oscileze între bugetele austere și cererea mereu în creștere la cărțile electronice din partea utilizatorilor. La fel, modelul ce presupune achiziționarea cărților conform taxare per vizualizare, impune bibliotecilor de a stabili un sistem de puncte, pentru a varia taxele de împrumut pentru cele mai bine vândute titluri și cele mai puțin vândute. Pentru bibliotecile mari, modelul permite acces concomitent la un număr extins de cărți pentru perioada de care se bucură de o popularitate mai mare, obligând în acest fel bibliotecile mici să achiziționeze un număr stabilit de cărți de care nu au nevoie. Un model mai puțin cunoscut este modelul care sugerează de a închiria cartea pentru un număr stabilit de împrumuturi sau limită de timp în funcție de condițiile impuse de editor. În continuare modelul de închiriere a cărților la pachet dictează bibliotecilor de a plăti pentru un set stabilit de cărți selectate la discreția editorilor sau distribuitorilor de carte. În final, modelul tip embargo impune bibliotecilor de a se abona la cărțile electronice înainte ca titlurile acestora să fie achiziționate într-un număr stabilit în formatul tipărit. Aceste scenarii privind comerțul cărților electronice, propuse de editori, constrâng capacitatea bibliotecii de a achiziționa cărți pentru colecțiile sale, limitând totodată rolul bibliotecilor la informație și prezintă amenințări semnificative pentru confidențialitatea utilizatorilor. Astfel, negocierile între editori și biblioteci sunt pe poziții diferite – bibliotecile mizează pe respon-

sabilitatea morală pe care o dețin acestea în societate, pe când editurile, ca entități comerciale – pe interesul economic.

Deși nu există dovezi că bibliotecile ar afecta negativ piața de vânzări, se cunoaște că persoanele care împrumută cărți sunt de asemenea și cumpărători de carte. Un studiu realizat în aprilie 2012 de către Centrul Pew Internet Research, intitulat *Rise de E-Reading*, a constatat că utilizatorii de cărți electronice tind să citească mai multe cărți pe an, în comparație cu cartea tipărită, deși unii dintre aceștia decid să citească abia după ce vizitează biblioteca sau librăria. Deci, biblioteca rămâne locul preferat pentru a descoperi și a promova cărțile pentru lectură, acestea fiind puncte de acces atât pentru cei care împrumută, cât și pentru cei care cumpără.

Bibliotecile, editurile, autorii, agențiile de distribuție și alte părți interesate au aceleași obiective în comun, dar au, de asemenea, puncte evidente de conflict în abordarea acestei probleme. În acest context IFLA a format un grup de lucru pentru a pregăti o strategie cu privire la chestiunile legate de cărțile electronice pentru a ajuta la formularea unei politici în domeniu. Se cunoaște că și ALA a inițiat un studiu pentru a demonstra că disponibilitatea cărților electronice nu trebuie să fie limitată prin licențe sau contracte juridice. Astfel, provocările la care sunt supuse bibliotecile în furnizarea accesului la cărțile electronice este de a nu submina disponibilitatea acestora în cadrul instituțiilor, iar modelul propus de edituri – să permită bibliotecilor de a continua funcțiile lor de bază, inclusiv: prezervarea pentru posteritate, împrumutul cărților (inclusiv cel interbibliotecar) pentru utilizatori, oferirea unor formate alternative pentru persoanele cu deficiențe de vâz. IFLA a elaborat câteva reguli generale pe care le propune bibliotecilor să le ia în considerație în vederea achiziției de carte: biblioteca trebu-

ie să aibă dreptul de a acorda licențe și / sau să cumpere orice eBook disponibil în comerț fără embargo; biblioteca trebuie să aibă acces la cărțile electronice în termeni și condiții rezonabile și la un preț corect; opțiunile de licențiere / cumpărare a eBookurilor trebuie să respecte limitările de drepturi de autor și excepțiile disponibile pentru biblioteci și utilizatori conform legislației naționale; cărțile electronice disponibile pentru biblioteci ar trebui să fie o platformă neutră și dezvoltată, cu standarde de accesibilitate; strategia trebuie să asigure conservarea pe termen lung a cărților electronice de către biblioteci, iar serviciile de eBook trebuie să protejeze confidențialitatea utilizatorilor.

În Danemarca, Agenția Daneză pentru Biblioteci și Media și șase biblioteci publice împreună cu editorii autohtoni au creat site-ul *eReolen.dk*, inițiind și reguli generale de livrare a cărților electronice: pentru o carte descărcată editorul primește o taxă per utilizator, aceasta fiind achitată de bibliotecă. Taxele sunt diferențiate în funcție de cât de nou este titlul, precum și de câte ori cartea a fost împrumutată (suma fiind de la doi la trei euro per carte împrumutată). Bibliotecile pot stabili un număr maxim de împrumuturi per utilizator pentru o lună, ceea ce le permite să-și gestioneze bugetele. Pe parcursul lunii mai 2014 *eReolen.dk* anunța 4204 de cărți împrumutate și 22 463 utilizatori (5,3 cărți per utilizator).

În Suedia, în 2013, a fost creată o entitate juridică separată „Atingo”, prin intermediul căreia editorii primesc o plată pentru fiecare împrumut lansat de către un utilizator făcut din partea unei biblioteci. Împrumutul este nelimitat și simultan la un titlu (în timp ce în SUA modelele impun, de obicei, restricții de împrumut – care limitează numărul de împrumuturi la numărul de copii autorizate de bibliotecă). Astfel, costurile reprezintă numărul de tranzacții de împrumut, iar editorii decid

când pot oferi cărțile electronice bibliotecilor (de ex., când vânzările titlului tipărit s-au epuizat din stoc).

Pe de altă parte, sistemul aplicat de Olanda permite mai multor persoane simultan să împrumute, actualmente propunând circa 5000 de e-cărți, ceea ce reprezintă 1/3 din totalul de e-cărți disponibile în olandeză. Titlurile sunt plasate în două categorii: de până la trei ani, și publicate mai devreme. Din aprilie 2014, utilizatorii de bibliotecă, care doresc să împrumute titluri mai recente, pot opta pentru un pachet oferit de editură. Aceasta le permite să citească 18 cărți electronice pentru 20 de euro.

Bibliotecile din Belgia au la dispoziție un catalog de 300 de titluri de cărți în limba flamandă, posibilitatea de împrumut fiind simultană, iar accesul nelimitat, pe când lectura on-line la sediul bibliotecii și în afara ei este taxată cu cinci euro per trei titluri (numit modelul 345).

În urma acestui fapt, este inevitabil de a elabora un model unic internațional pentru includerea cărților electronice în colecțiile bibliotecii, necesar atât țărilor

dezvoltate, cât și celor în curs de dezvoltare. Este necesar de a construi o relație de încredere și de durată, care a existat de secole între editori și biblioteci. Un dialog constructiv este esențial între bibliotecile și editurile din Republica Moldova în vederea elaborării unei strategii în domeniul culturii, care ar avea în vizor și industria cărții. Acest document ar asigura în egală măsură disponibilitatea cărților tipărite și a celor electronice în biblioteci.

Referințe bibliografice

1. IFLA *Statement on Legal Deposit* [citat 2 iun. 2014]. Disponibil: <http://www.ifla.org/en/publications/ifla-statement-on-legal-deposit>
2. IFLA *E-Lending Background Paper* [citat 2 iun. 2014]. Disponibil: <http://www.ifla.org/en/news/ifla-releases-background-paper-on-e-lending>
3. KENNEDY, A. *Do Readers Dream of Electronic Books, Publishers Launch Conference, Frankfurt, 10 October 2011* [citat 2 iun. 2014]. Disponibil: <http://www.ifbookthen.com/wp-content/uploads/2011/10/research.pdf>
4. MAIER, Robert; RUSSELL, Carrie. *Warning: You are about to enter the eBook Zone*. In: *American Libraries*. 2012, May-June, pp. 8-12.

MUNCA NOASTRĂ-I TEATRU, IAR TOT CE FACEM E SPECTACOL

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Abstract

The theatre is no stranger to the library, it's from the same area – culture. The connection with the theater refers to the librarians work, library activity in general, because any action of the librarian and the library contributes to the experience putting on Municipal Library stage: headquarters, branches, departments, services... The author brings relevant examples of the Municipal Library „B.P. Hasdeu” activity, on each component of this concept, dem-

onstrating that terms like theater production, performance, method, role, screenplay and a number of other terms are very familiar to librarians and library and are naturalized in domain vocabulary. When the theater is an operational library model, says the author, even the most ordinary tasks can conquer users, and any work directly observed by a user should be recognized as a theatre act. Now the libraries should more than once, to capture users. The show must go! The theatre is made of